

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Анотація

Навчальна дисципліна «Тактико-психологічні основи слідчої діяльності» є однією з профільюючих ОК, які вивчають у юридичних вищих навчальних закладах України. Навчальна дисципліна «Тактико-психологічні основи слідчої діяльності» передбачає освоєння психологічних аспектів слідчої діяльності та професійних якостей слідчого, детектива і оперативного співробітника, особливостей психології слідчого під час проведення досудового розслідування та особливостей взаємодії слідчого із учасниками кримінального судочинства. Особлива увага приділяється наданню уявлення щодо психологічних особливостей слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій і формування базових компетентностей бакалавра з поглибленням знань у теорії та практиці психології слідчої діяльності з акцентом на виявлення та подолання протидії розслідуванню злочинів.

Студенти набувають базових знань щодо психологічних основ слідчої діяльності; з'ясовують психологічні особливості учасників досудового розслідування; вивчають психологічні аспекти досудового розслідування; психологічні основи спілкування; психологічні аспекти проведення слідчих (розшукових) дій; аналізують основи психологічні взаємозв'язку слідчої діяльності та оперативно-розшукової діяльності в процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

1.2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Тактико-психологічні основи слідчої діяльності» є вироблення у студентів вмінь і навичок щодо застосування психологічних знань під час навчально-наукової та практичної діяльності.

Завданнями вивчення даної навчальної дисципліни «Тактико-психологічні основи слідчої діяльності» є: охарактеризувати слідчу діяльність як один з різновидів суспільної діяльності, виокремити та охарактеризувати її психологічну складову, дати психологічну характеристику особи слідчого, дізнавача та працівника оперативного підрозділу, визначити психологічні критерії, яким вони повинні відповідати, проаналізувати психологію суб'єктів, які беруть участь у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, та взаємодію між ними.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Психологічні основи слідчої діяльності.

Юридична психологія в системі наукових знань. Предмет, завдання та система юридичної психології. Принципи юридичної психології. Основні етапи становлення та розвитку юридичної психології. Історія розвитку вітчизняної юридичної психології. Методологічні основи юридичної психології. Методи юридичної психології (загальнопсихологічні та специфічні), їхні особливості. Кримінальна психологія як галузь юридичної психології.

Призначення, роль, функції правової психології як складової юридичної психології. Проблеми, що розглядаються правовою психологією та їхнє значення. Основні категорії та поняття правової, кримінальної, пенітенціарної психології. Головні постаті юридичної психології. Сучасний стан та розвиток юридичної психології в Україні.

Кримінальна, судова і кримінально-виконавча (пенітенціарна) психологія. Розвиток уявлень про психологічні аспекти слідчої та оперативно-розшукової діяльності та його етапи.

Проблеми використання психологічних знань у діяльності правоохоронних органів.

Функціонально-психологічний аналіз слідчої діяльності.

Типологія компонентів слідчої ситуації:

- 1) компоненти інформаційного характеру;
- 2) компоненти процесуального і тактичного характеру;
- 3) компоненти матеріального та організаційно-технічного характеру;
- 4) компоненти психологічного характеру.

Співвідношення між компонентами реальної ситуації і модельного її уявлення: достатньо об'єктивно складна ситуація правильно відображена в складній слідчій ситуації; об'єктивно складна ситуація неадекватно відображена як проста слідча ситуація; об'єктивно проста ситуація неадекватно сприймається як складна слідча ситуація.

Типи завдань, які вирішує слідчий при розслідуванні кримінального правопорушення: 1) завдання з визначення джерел інформації; 2) завдання з організації слідчих і оперативно-розшукових дій; 3) завдання з координації діяльності; 4) завдання з економізації процесуальних зусиль і визначення термінів розслідування; 5) завдання з організації профілактичних заходів.

Тема 2. Психологічна характеристика учасників досудового розслідування.

Характеристика психологічної структури діяльності юриста (потреби, мотиви, мета, засоби, кінцевий результат). Психологічні особливості пізнавальної діяльності юриста. Професіограма професійної діяльності юриста.

Процесуальне становище слідчого, його соціально-рольова функція.

Психологічні типи особистості слідчого:

1 тип – слідчий-організатор. Уміло розподіляє повноваження, легко встановлює міжособистісні контакти, успішно керує діями слідчо-оперативної групи.

2 тип – слідчий-мислитель. Не схильний до керівництва, продуктивно генерує версії, є професіоналом в оцінці інформації у справі, віддає перевагу самостійній, інтелектуально-насиченій праці, володіє розвиненим продуктивним мисленням та уявою.

3 тип – слідчий-комунікатор. Легко встановлює і підтримує соціальні контакти, у процесі розслідування основну увагу приділяє комунікативним слідчим діям (допит);

4 тип – слідчий-слідопит. В структурі професійних якостей домінують інформаційно-пошукові, зокрема, високий рівень спостережливості. Схильний працювати «за гарячими слідами», володіє широкими криміналістичними пізнаннями.

Психологія підозрюваного. Типові форми поведінки (позиції) підозрюваного: 1) каяття у вчиненні злочину (явка з повинною, дії щодо відшкодування збитків та ін.); 2) протидія розслідуванню (приховування слідів злочину, схиляння тих чи інших осіб до давання неправдивих показань, одержання інформації про перебіг розслідування, повідомлення неправдивої інформації тощо); 3) продовження злочинної діяльності, вчинення нових злочинів.

Психологія потерпілого і свідка. Провокуюча поведінка, види віктимності. Види віктимності: 1) віктимогенна деформація – сукупність соціально-психологічних особливостей особи, пов'язаних із особливостями її соціалізації; 2) професійна віктимність (обумовлена виконанням деяких соціальних функцій, наприклад, інкасатор, таксист та ін.); 3) вікова віктимність (як біологічна властивість); 4) віктимна «патологія» (як наслідок патологічного стану особи – тяжкий соматичний розлад, фізична недуга чи психічне захворювання).

Тема 3. Психологічні аспекти досудового розслідування

Психологія організації та планування діяльності щодо розкриття і розслідування злочинів.

Рівні діяльності щодо розкриття, розслідування злочинів і запобігання їм: 1) вищий – система заходів, яка забезпечує ефективність функціонування елементів системи і досягнення відповідної мети; 2) управлінський – управління певним видом діяльності; 3) методичний – організація досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні; 4) тактичний – організація проведення окремої слідчої (розшукової) дії або організаційно-технічного заходу.

Психологічні особливості конструювання слідчих версій. Володіння слідчим досягненнями загальної та юридичної психології як запорука ефективності планування досудового розслідування.

Слідча уява при розкритті та розслідуванні злочинів. Об'єктивне мислення слідчого. Моделювання розслідування.

Планування розслідування.

Психологія взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час досудового розслідування. Психологічний аспект вивчення організації взаємодії та її зміст: психологічні функції взаємодії; структура відносин в колективі; психологічні

характеристики слідчих та оперативних працівників; психологія відносин між ними.

Службові та позаслужбові міжособистісні стосунків між слідчими та працівниками оперативних підрозділів з метою досягнення оптимального співробітництва в колективі в цілому та між конкретними суб'єктами.

Розстановка та підбір кадрів відповідно до психологічних особливостей працівників, їх здібностей, схильностей та типологічних якостей особистості. Створення необхідних передумов для найбільш сприятливих міжособистісних стосунків в колективі, тобто, для підтримання надійного та стабільного психологічного контакту. Підтримування та стимулювання найбільш правильних формальних (службових) взаємовідносин; Застосування психологічних знань керівниками слідчих та оперативних підрозділів для досягнення найбільш ефективної організації взаємодії при керуванні підлеглими. Використання психолого-педагогічного фактору при організації взаємодії, поєднання імперативних методів з навчанням підлеглих основам правильної організації взаємодії.

Особливості розкриття та розслідування злочинів «за гарячими слідами». Особливості співпраці та взаємодії у складі слідчо-оперативних груп.

Аналіз конфліктних ситуацій під час досудового розслідування. Структура конфлікту. Учасники конфлікту, умови перебігу конфлікту, образи конфліктної ситуації, можливі дії учасників конфлікту, наслідки конфліктних дій. Динаміка конфлікту. Шляхи розв'язання конфліктних ситуацій: попередження конфлікту; управління конфліктом; прийняття оптимальних рішень у конфліктних ситуаціях; розв'язання конфлікту.

Тема 4. Психологічні аспекти проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Психологічні аспекти проведення огляду місця події. Психологічна характеристика особи злочинця за результатами огляду місця події. Психологічні аспекти виявлення та викриття інсценувань при огляді місця події. Психологічні елементи огляду місця події. Сприйняття обстановки місця події.

Психологія освідчування. Вимоги щодо недопущення дій, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я. Налагодження психологічного контакту з освідчуваною особою. Особливості використання технічних засобів при проведенні освідчування.

Психологічні аспекти проведення обшуку. Психологія обшукуваного. феномен звикання до небезпеки. Психологія особи, яка проводить обшук. Психологія пошукових дій при проведенні обшуку.

Психологія допиту. Психологічна характеристика стадій допиту. Початкова стадія допиту. Дослідження психологічного стану допитуваної особи. Поняття «комунікативного контакту». Комунікативні ситуації, що складаються під час допиту. Психологічні особливості допиту в безконфліктній ситуації. Психологічні особливості допиту в конфліктній ситуації. Діагностичні ознаки повідомлення допитуваним завідомо неправдивої інформації. Правила психологічного впливу на осіб, які вчинили злочини, з метою схиляння їх до давання неправдивих показань. Психологічні прийоми допиту в конфліктній ситуації. Психологічні особливості

допиту підозрюваного. Психологічні особливості допиту потерпілих. Психологічні особливості допиту неповнолітніх, осіб з фізичними та психічними вадами.

Психологічні особливості пред'явлення для впізнання. Види пред'явлення для впізнання. Умови пред'явлення для впізнання. Психологічні особливості пред'явлення для впізнання за участю осіб з фізичними та психічними вадами. Психологічні особливості пред'явлення для впізнання за участю неповнолітніх.

Психологічні особливості проведення слідчого експерименту. Процесуальні вимоги щодо проведення слідчого експерименту. Психологічні особливості проведення слідчого експерименту при скоєнні дорожньо-транспортних пригод. Психологічні особливості проведення слідчого експерименту при скоєнні вбивств та інших злочинів проти особи.

Психологічні особливості отримання зразків для експертизи. Організаційно-підготовчі дії слідчого при відбиранні біологічних зразків у особи. Тактичні прийоми встановлення психологічного контакту з особою, у якої вилучаються або відбираються зразки. Тактичні прийоми, спрямовані на усунення протидії особи, від якої відбираються зразки. Вимоги щодо недопущення дій, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я.

Тема 5. Психологічні основи спілкування.

Установлення та розвиток психологічного контакту. Особливості знайомства у слідчій діяльності. Прийоми вибору приводу для знайомства. Створення про себе сприятливої думки.

Формування інтересу та активності у сторін, що спілкуються. Проблеми «симпатії-антипатії» у спілкуванні. Загальна схема залучення особи до спілкування.

Умови спілкування: 1) сприятливі; 2) несприятливі; 3) нейтральні.

Засоби спілкування: мовні та немовні. Мовні: лексичні, синтаксичні, ритміко-мелодійні засоби мови, які в основному використовуються в мові людей, що спілкуються. Немовні: жести, міміка, пантоміма, сигнальні дії і т. д.

Закономірності спілкування і взаємодії людей в діяльності правоохоронних органів.

Техніка спілкування в діяльності правоохоронних органів.

Психологічні основи ведення переговорів в діяльності правоохоронних органів.

Комунікативна сторона спілкування, яка полягає в звичайному обміні інформацією між індивідами, що спілкуються суб'єктами.

Інтерактивна сторона, яка полягає в організації взаємодії між індивідами, що спілкуються, тобто в обміні не тільки знаннями, а й діями.

Перцептивна сторона спілкування, яка означає процес сприйняття один одного партнерами по спілкуванню і встановлення на цій основі хорошого взаєморозуміння.

Способи отримання необхідної інформації: спонукання суб'єкта до мимовільних висловлювань фактів, що представляють інтерес для співробітників; спонукання особи, що цікавить оперативного співробітника, до мимовільних фізичних і експресивних дій, що містить відповідну інформацію.

Прийоми отримання необхідної інформації: демонстрація конкретних предметів, що «оживляють» у пам'яті зацікавленої особи відповідні образи і спонукають її до мимовільних висловлювань; використання суміжної теми розмови; використання почуття значущості конкретної особистості; звернення до почуття власної гідності; прояв байдужості; використання емоційного стресу; постановка несподіваного питання; неточна або помилкова заява; повідомлення «важливих» відомостей; показ обізнаності; підкидання помилкових доказів; створення образу «простака».

Попереднє вивчення співрозмовника.

Психологічна підготовка до цілеспрямованих бесід.

Тема 6. Психологічні основи взаємозв'язку слідчої діяльності та оперативно-розшукової діяльності.

Взаємозв'язок слідчої та оперативної діяльності при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Відносини, що виникають між слідчими та оперативними співробітниками у службовій діяльності: процесуальні відносини та позапроцесуальні.

Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами. Стадії взаємодії: взаємодія у стадії початку досудового розслідування і реалізації оперативної інформації; взаємодія в ході кримінального провадження (при виконанні доручень слідчого).

Завдання взаємодії органів досудового розслідування з іншими правоохоронними органами та їх підрозділами.

Правова основа взаємодії органів досудового розслідування з іншими правоохоронними органами та їх підрозділами.

Основні принципи взаємодії.

Форми взаємодії: взаємодія апаратів слідства, оперативних та інших співробітників та чергових частин під час виїзду на місце події; взаємодія слідчих підрозділів і оперативних та інших співробітників в період роботи за «гарячими слідами», по розкриттю неочевидних злочинів минулих років; взаємодія слідчого і оперативних та інших співробітників при вирішенні питання про відкриття кримінального провадження за матеріалами оперативних даних, зібраних на підставі Закону «Про оперативно-розшукову діяльність»; взаємодія слідчого і оперативних працівників в групах, що створюються під час розслідування складних та трудомістких справ.

Основні завдання взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами: попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень; притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили; відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди; відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб.

Організація взаємодії при надходженні заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них.

Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу.

Створення СОГ для досудового розслідування кримінальних правопорушень.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна:

1. Барко В. В., Барко В. І., Остапович В. П. Використання адаптованих зарубіжних психодіагностичних методик у Національній поліції України : психол. практикум / за заг. ред. В. О. Криволапчука. Київ : Людмила, 2022. 264 с.
2. Копча В.В., Копча Н.В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навчальний посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.
3. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Чорнус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Право, 2020. 752 с.
4. Криміналістика: навчальний підручник: /за ред. Маковецька Н. Є., Француз-Яковець Т.А., Колодіна А.С., Кіряков В.В., Баранник В.М. Київ: Університет «КРОК», 2021. 500 с.
5. Максименко С. Д. Психогенетичний потенціал особистості : монографія. Київ: Людмила, 2021. Т. 2. 448 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/733593/1/Part2_5.pdf
6. Озерський І. В. Актуальні проблеми юридичної психології: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 300 с.

Нормативні акти:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй від 10.12.1948 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_043.
3. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року). URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року // Урядовий кур'єр. 05.09.2012. № 159.
6. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02 червня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
8. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Голос України. 1994. 2 березня.
9. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Голос України. 1994. 2 березня.
10. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст.303.

12. Про прокуратуру: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text.
13. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.
14. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.
15. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. 2016, № 31, ст. 545.

Підручники, посібники, наукові праці:

1. Серкевич І. Р., Дільна З.Ф. Психологічні основи використання тактичних прийомів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №9. С.360-363. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/89.pdf
2. Синчук О.В. Психологічні аспекти дослідження доказового розслідування злочинів. *Теорія та практика судової експертизи в Україні*. 2020. № 22. С.52-56.
3. Пазюк Є. Психологічні аспекти критеріїв допустимості тактичних прийомів. *Юридична психологія*. 2024. № 1(34). С.119-125. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1645/1639>
4. Пасічниченко Д. Психологічні особливості тактики допиту вразливих потерпілих у кримінальному провадженні. *Юридична психологія*. 2024. № 1(34). С.134-139. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1647/1635>.
5. Хить Ю. Правове регулювання форм психологічної взаємодії між слідчим і прокурором. *Юридична психологія*. 2023. № 1(32). С.138-147. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1579/1571>
6. Чепур О. Специфіка механізмів здійснення психологічного впливу слідчими на підозрюваних у процесі професійної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 56(3). С. 140–146.
7. Чорнусь Ю. М., Власенко С. О. Особливості тактики допиту в процесі розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом. *Юридична психологія*. 2022. № 1. С. 74-79.
8. Чорнусь Ю.М. Психологічні основи реалізації тактичних прийомів. *Юридична психологія*. 2020. Том 26. №1. С. 13-21.
9. Шевчук В.М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи: добірка наук. Праць. Харків : Право, 2020. 1280 с.
10. Юрченко В.С. Психологія процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування: дис... докт. філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, 2022. 247 с.

4.2. Допоміжна література:

1. Барко В.В. Теоретичні підходи до вдосконалення психодіагностичних досліджень персоналу Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2023. № 1(32). С.7-15. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1564/1556>
2. Ващук О.П. Дослідження особливостей невербальної поведінки у відеозаписах. *Актуальні питання судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнний період* : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса-Львів, 28 вересня 2022 року). Львів: Растр-7, 2022. С. 37-38.
3. Ващук О.П. Можливості досліджень виразів емоцій на обличчі. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали IX Міжнародного круглого столу (4 червня 2021 р.)*. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 24-27.
4. Гаман І. Сучасний стан наукових розвідок психологічного портретування (профайлінгу) та психодіагностичного інструментарію. *Юридична психологія*. 2023. № 1(30). С. 93-100. URL : <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1574/1566>
5. Прес Ю.О. Спосіб злочину та його значення для розслідування. *Правове життя сучасної України: у 3 т. : матеріали Хіжсна. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 3. С. 343-346.
6. Дільна З. Ф. Психологічні особливості діяльності слідчого під час огляду місця подій. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2020. №1(21). Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20dzfomp.pdf>
7. Дульський О. Проведення слідчих (розшукових) дій слідчим: криміналістична та психологічна характеристика. *Юридична психологія*. 2024. № 1(34). С.76-85. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1640/1628>
8. Когут Я. М., Пряхіна Н. О., Жидецький Ю. Ц. Правові та психологічні аспекти застосування поліцейських заходів. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 4 (14). С. 197-203.
9. Комаринська Ю. Засади встановлення психологічного контакту з потерпілими від кримінальних правопорушень, що пов'язані з домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2023. № 1(32). С.43-50. URL: <https://psychped.naiau.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1585/1560>.
- Косенко М.В., Чорний Г.О. Психологічні особливості протидії зацікавлених осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №7. С.382-385. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/92.pdf

4.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Бібліотека ім. Вернадського.
2. <https://nlu.org.ua> – Парламентська бібліотека.
3. <https://www.naiau.kiev.ua> – Сайт НАВС.
4. <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html> – Сайт Офісу Генерального прокурора.
5. <https://mvs.gov.ua/uk> – Сайт МВС України.
6. <https://www.npu.gov.ua> – Сайт Національної поліції України.

7. <https://ssu.gov.ua> – Сайт Служби безпеки України.
8. https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav – Сайт Верховного суду.
9. <https://unba.org.ua> – Сайт Національної асоціації адвокатів України.
10. <http://kyivinstitute.com> – Сайт Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія».
11. <https://onua.edu.ua/ua> – Сайт Національного університету «Одеська юридична академія».
12. <https://sluga-narodu.com/beb> – Сайт Бюро економічної безпеки.
13. <https://dbr.gov.ua> – Сайт Державного бюро розслідування.
14. <https://nabu.gov.ua> – Сайт Національного антикорупційного бюро України.
15. <http://www.mon.gov.ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.
16. <http://www.president.gov.ua> – сайт Президента України.
17. <http://zakon.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України.
18. <http://www.reyestr.court.gov.ua> – сайт Єдиного державного реєстру судових рішень
19. <http://www.echr.coe.int/echr> – сайт Європейського суду з прав людини.

4.4. Міжнародні видання:

<https://www.wildy.com/isbn/9781509906246/the-political-constitution-of-eu-criminal-law-choices-of-legal-basis-and-their-consequences-in-the-new-constitutional-framework-hardback-hart-publishing>
<https://www.wildy.com/isbn/9781509914807/the-scope-of-the-enterprise-liability-for-joint-enterprise-murder-and-manslaughter-after-jogee-hardback-hart-publishing>
<https://www.wildy.com/isbn/9781509956142/modern-criminal-law-essays-in-honour-of-gr-sullivan-hart-publishing>
<https://www.wildy.com/isbn/9781509954223/the-transformation-of-criminal-jurisdiction>

Доцент кафедри

кримінального процесу та криміналістики _____ Сніжана КОРОПЕЦЬКА